

Naslovnica » Kategorija » Mi, djeca iz poslijeratne generacije

| Mi, djeca iz poslijeratne generacije

PETRA OREŠKOVIĆ 20. KOLOVOZA 2025.

HRVATSKA, IZDVOJENO

Senna Šimek, povjesničarka i politologinja, donedavno direktorica Inicijative mladih za ljudska prava: „Domoljublje“ je postalo zarobljeni pojam i uglavnom nije naš izbor hoćemo li se ili ne izjasniti kao domoljubi, nego nam etiketu – uglavnom „nedomoljuba“ – prišivaju drugi. Njegova prevladavajuća definicija je postala vrlo uska i kruta, i u njoj se ne pronalazim. Za mene je domoljublje sposobnost i spremnost na kritiku vlastite države ili nacije, kad je kritika potrebna, a ne samo iskazivanje ljubavi i pohvala.

Rođena je u ratnoj Slavoniji, doduše nakon Domovinskog rata, ali ne dovoljno nakon da njegove posljedice ne osjeti i na svojoj koži kroz priče, simbole i sjećanja koja oblikuju društvo oko nje. Senna Šimek je povjesničarka, politologinja, doktorandica i donedavno direktorica Inicijative mladih za ljudska prava, a donosi vrijednu

perspektivu generacije koja nasljeđuje prošlost bez da ju je proživjela, perspektivu mladih koji promatraju ratove devedesetih izvan vlastitog iskustva.

U razgovoru za H-Alter, Šimek promišlja kako mladi percipiraju ratne traume i političke podjele, koliko razumiju povijesni kontekst te kako aktualna politička i društvena zbivanja oblikuju shvaćanje prošlosti.

Ratne i političke poruke rado se stapaju s popularnom kulturom. Nedavno smo vidjeli masovne koncerte Marka Perkovića Thompsona na kojima su se pojavili ustaški simboli, paradiralo se u crnim majicama, pjevala se i *Anica kninska kraljica*. Što takve slike govore o načinu na koji se dio društva odnosi prema hrvatskoj povijesti, onoj iz devedesetih i onoj iz Drugog svjetskog rata?

Prije svega bih rekla da pobija tezu o tome da smo se kao društvo okrenuli budućnosti i kako je povijest „predana“ povjesničarima da se njome bave – daleko od toga. Štoviše, čini se da je najprofitabilnije baviti se nacionalnom poviješću, pod uvjetom da svaki oblik kritike ostavite za sobom. No, smatram da je važno ne upasti u razmišljanje kako su prizori viđeni na koncertima **Marka Perkovića Thompsona** nešto što Hrvatsku čini potpuno posebnom, na pozitivan ili negativan način, ovisno o tome koga pitate. Treba uzeti u obzir nestabilnost svijeta u kojem živimo, sveopći osjećaj nesigurnosti i tenzija, neizvjesnu budućnost. Sve to navodi ljude da se okreću svojim zajednicama u kojima osjećaju sigurnost i pripadnost te dijeljene vrijednosti. U Hrvatskoj se to, između ostalog, kanalizira kroz ovo čemu svjedočimo zadnjih mjeseci.

Prizori iz medija i s društvenih mreža pokazali su kako su dobar dio publike činili mladi. Kako to tumačiti? Prema vašem iskustvu i istraživanjima, koliko su mladi danas upoznati s činjenicama i kontekstom ratova devedesetih?

Odmah ću tu staviti *disclaimer* koji uvijek ističem, a to je kako mladi nisu homogena skupina i kako je vrlo teško govoriti u njihovo/naše ime ili izvoditi neke šire zaključke. No, iz nekog vlastitog iskustva i razmišljanja o tome bih rekla kako je mladima uspješno prenesen osjećaj koji trebaju gajiti prema Hrvatskoj i ratu, a ne

razumijevanje konteksta, poznavanje činjenica ili, u konačnici, kvalitetna analiza povijesnih izvora.

Drugim riječima, učenje o povijesti vođeno je emotivnim, a ne edukativnim principima. Rezultat je onda ili potpuna nezainteresiranost za ratove devedesetih jer je mladima dosta toga, posebice u politici, jer za njih zaista postoje veći problemi nego tko je gdje bio u ratu ili pak nepoznavanje povijesnog političkog konteksta, a poznavanje samo one faktografije koja odgovara dominantnoj politici pamćenja ili dominantnoj političkoj garnituri.

Koje su najčešće zablude ili pojednostavljenja koja primjećujete kod mlađih generacija?

Istaknula bih kako jako puno mladih ne zna da je ono što se kod nas naziva „Domovinskim ratom“ zapravo dio većeg broja ratova koji su pratili raspad Jugoslavije u devedesetima. Ja sam tu kroatocentričnost osvijestila kad sam pričala s jednim kolegom na *Erasmusu* pa sam se referirala na *Homeland War* na što mi je on odgovorio kako je u stranoj literaturi puno uvriježeniji naziv *the Yugoslav Wars* jer ih se promatra u cjelini, a isti sam termin počela koristiti i ja.

Drugim riječima, zna se jako malo o ratu na Kosovu i poveznici s bombardiranjem Srbije i Crne Gore, rat u Bosni i Hercegovini je podosta simplificiran i uglavnom predstavljen kao rat Hrvata i Bošnjaka protiv Srba, sukob u Sjevernoj Makedoniji itd. Smatram da je važno uzeti u obzir taj širi kontekst jer to s jedne strane doprinosi humanizaciji civila na svim zaraćenim stranama, a isto tako pokazuje razornu snagu nacionalizma. No, to zahtijeva i veće znanje o raspadu Jugoslavije, ali i prihvaćanje da su drugi narodi u regiji nastradali u devedesetima.

Gdje je granica – ili kako ju podvući – između prisjećanja na Domovinski rat i relativizacije zločina koje su počinili pripadnici hrvatske strane u ratovima

“ *Problem je kad se novinarstvo koristi za slanje bombastičnih poruka i širenje polarizirajućih narativa koji se onda kapilarno šire*

devedesetih?

Tko god da nađe odgovor na ovo pitanje drastično će poboljšati situaciju u regiji. Meni se čini da je važno stalno ponavljati kako empatija nije količinski ograničena. Apsolutno je moguće pamtili „naše“ žrtve i istovremeno imati razumijevanje da je to nužno i za „drugu“ stranu. Da je biti protjeran jednako teško neovisno o nacionalnom ili vjerskom identitetu, da silovanje nikad ničim ne može biti opravdano, pa tako ni ratnom atmosferom, da je tragati za nestalim članovima obitelji uvijek nesnosno.

“ *Zna se jako malo o ratu na Kosovu i poveznici s bombardiranjem Srbije i Crne Gore, rat u Bosni i Hercegovini je podosta simplificiran i uglavnom predstavljen kao rat Hrvata i Bošnjaka protiv Srba...*

Čini mi se kako velikim dijelom problem nastaje jer ne postoji regionalna politička volja i napor da se kolektivno osude zločini, pronalaze masovne grobnice ili omogućava pravosudna suradnja u procesuiranju počinitelja. Zbog toga se uvijek javlja onaj *whataboutism* argument – zašto bismo mi osudili *naše* zločine, ako *oni* to neće.

Kako biste, kao povjesničarka i politologinja, definirali razliku između nacionalizma i domoljublja?

Iako bi se moglo ući u teorijske fineze, uvriježilo se određenje nacionalizma kao ideologije koja u sebi nosi osjećaj superiornosti, odnosno veće

vrijednosti vlastite nacije od ostalih. To onda nerijetko dovodi do napetosti i konflikata s drugim nacijama. Isto tako, nacionalizam teži unutarnjoj homogenosti i brisanju razlika među pripadnicima nacije, ne ostavlja se mogućnost za različite načine pripadanja ili različite vrste privrženosti naciji, a to je usko povezano s time tko može, a tko ne može biti dio nacije. S druge strane, istaknula bih kako domoljublje zapravo i nije nužno vezano na naciju s kojom se identificiramo ili s kojom nas se identificira. Može označavati puno širi ili puno užji prostor – geografski ili virtualni – i ne bi ga trebao karakterizirati spomenuti osjećaj nadmoći.

Ima li hrvatska desnica svojevrsni monopol na pojam domoljublja? Može li se biti i ljevičar i domoljub i zašto se to u javnom diskursu često čini kao oksimoron? Smatrate li se vi domoljubom?

To je teško pitanje jer je domoljublje, kao što se povremeno ističe, tijekom zadnjih tridesetak godina postalo zarobljeni pojam i uglavnom nije naš izbor hoćemo li se ili ne izjasniti kao domoljubi nego nam etiketu – uglavnom – „nedomoljuba“ prišivaju drugi. Njegova prevladavajuća definicija je postala vrlo uska i kruta, i u njoj se ne pronalazim.

To je povezano i s ovim što sami navodite, percepcijom kako je nemoguće biti „ljevičar“ i „domoljub“. To je, naravno, vezano za onu podosta izlizanu, ali uvijek aktualnu frazu o ljevičarima kao jugonostalgičarima koja služi kao odgovor na svaki pokušaj kritike. Ipak, za mene je domoljublje upravo to – sposobnost i spremnost na kritiku vlastite države ili nacije onda kad je potrebna, a ne samo iskazivanje ljubavi i pohvala.

Odrasli ste u Slavoniji, malom mjestu blizu nekadašnje bojišnice. Zanima me koliko je taj kontekst odrastanja – obiteljske priče, sjećanja iz djetinjstva – oblikovao vaš pogled na rat i politiku i potaknuo vas na bavljenje ovom temom?

Rođena sam 1998. tako da nisam imala direktno iskustvo rata, ali sam definitivno osjetila poslijeratnu atmosferu, samo sam to tek znatno kasnije počela povezivati s događajima iz devedesetih. Primjerice, kroz gotovo cijelo moje odrastanje u selu je bila razrušena pravoslavna crkva koja je u mom dječjem mozgu bila svedena na „strašno mjesto kraj kojeg se ne prolazi po mraku“. Tek sam na jednoj konferenciji, prije koju godinu, otkrila da ju, očekivano, nije srušio zub vremena, nego je rezultat toga što je Mikleuš bio poprište ratnih sukoba u kojima, kako je to učestalo bio slučaj, nisu ostali pošteđeni vjerski objekti.

No, na obiteljskoj razini sam imala sreću da nitko od mojih bližih članova obitelji nije stradao u ratu, što mi je omogućilo da tom razdoblju mogu pristupiti sa znatno manje emotivnog tereta ili traume. Tome je pripomoglo i to što sam odrasla u obitelji koja je poprilično progresivna, pa sam imala slobodu preispitivati različite

dominantne priče koje su činile okosnicu hrvatskog društva. No, što sam starija, mislim da mi odrastanje u Slavoniji pomaže u izgradnji nijansiranije slike o ratu i možda bolje shvaćam poveznice između razdoblja devedesetih i današnje političke situacije.

Kako ste se počeli baviti istraživanjem ratova devedesetih i njihovim posljedicama?

Oduvijek me zanimala povijest, ali ju nisam htjela u početku upisati, nego sam se odlučila za politologiju zbog bolje zapošljivosti, a istovremeno sam već dosta rano postala strastvena oko tema koje bismo zvali kontroverznima. Rekla bih da je u početku to dolazilo iz nekog tinejdžerskog bunta, ali s vremenom sam počela shvaćati koliko malo prostora postoji za propitivanje uvriježenih „istina“ i koliko su one zapravo često pune rupa i nelogičnosti.

No, kad bih morala istaknuti moment koji me potaknuo da se fokusiram baš na ratove devedesetih, spomenula bih situaciju od prije nekoliko godina, kad sam bila recenzentica u studentskom znanstvenom časopisu. Dobila sam jedan rad u kojem je navedeno kako je u *Oluji* provedeno etničko čišćenje, ali nije stavljena referenca. Znam da sam imala veliki problem s tim, ali da nisam mogla dokučiti žulja li me ta rečenica iz neke znanstvene perspektive, odnosno nedostatka izvora koji bi tu tezu potkrijepio, ili zbog toga što je pisalo nešto što nisam htjela pročitati. Naposljetku, problem je bio u tome što nisam znala gdje provjeriti tu tvrdnju, a znanje o ratovima devedesetih i njihovim posljedicama stečeno kroz formalni obrazovni sustav nije bilo dovoljno. To me potaknulo da krenem više istraživati, čitati, razgovarati s ljudima i sad sam tu gdje jesam.

Otkud o devedesetima učiti na zdrav, odgovoran, provjeren i kritički način? Koga biste izdvojili među povjesničarima, autorima i izvorima koje vrijedi čitati kako bi se stekla cjelovita slika, bez iskrivljavanja ili politizacije?

Možda iznenađujuće, ali ima toga jako puno! Početna, bazična znanja najviše sam dobila sudjelovanjem u edukacijama i radu u civilnom društvu, a to sam onda širila daljnjim istraživanjem i čitanjem. Stoga, prvo bih istaknula programe organizacija iz

regije poput Inicijative mladih za ljudska prava, Omladinskog centra CK13 (Srbija), Centra za građansko obrazovanje (Crna Gora), *Post Conflict Research Center / PCRC*, Centar za nenasilnu akciju (BiH), Centar za mirovne studije (Hrvatska) i tako dalje. Njihova ogromna prednost je što najčešće uključuju upoznavanje i dijalog s mladima iz regije, a to je izuzetno važno.

Za studente bih izdvojila kolegije profesora **Steve Đuraškovića** i **Nebojše Blanuše** na Fakultetu političkih znanosti, posebice kolegij Kulturalna trauma i politike pamćenja. Arhiva SENSE centra u Puli je digitalizirana i također odličan izvor, a za posebno znatiželjne i cijela arhiva Haškog suda. Tu su i stari brojevi *Feral Tribunea*.

Kontrapovijest na *YouTube* kanalu *Vida*, koju vodi profesor **Hrvoje Klasić**, također ima kvalitetne epizode koje se tiču devedesetih, sa sjajnim gostima. Njihovi radovi su isto odlični. Naposljetku – književnost, umjetnost, filmovi, predstave različitih autorica i autora iz regije. Po meni su oni nerijetko najbolji način za učenje o ratovima devedesetih.

Koliko je važna kultura sjećanja, a koliko ideja „okretanja prema budućnosti“?

Jedno nikako ne isključuje drugo. Štoviše, društvo ne može funkcionirati bez jednog ili bez drugog. Problem nastaje kad je kultura sjećanja isključiva ili selektivna, a kad okretanje prema budućnosti znači ignoriranje uzročno-posljedičnih veza između današnjih društvenih problema i događaja iz prošlosti. Ipak, povjesničarski pristrano, smatram da je odnos prema prošlosti temelj, a razmišljanje o budućnosti nadgradnja – iz zdravog i kritičkog odnosa prema prošlim razdobljima možemo puno učiti i primjenjivati naučeno s ciljem oblikovanja bolje sadašnjosti, odnosno budućnosti.

Što bi trebalo promijeniti u obrazovnom sustavu kako bi se poticalo razumijevanje, a ne produbljivale podjele?

Postoji puno literature koja se bavi obrazovanjem u postkonfliktnim društvima, a jako joj se malo posvećuje pažnje kad je riječ o primjeni u formalnom obrazovnom sustavu. Predavati o temama koje uključuju stradanja, kompleksna pitanja o identitetu, razumijevanje političkog konteksta, a u isto vrijeme su za mnoge još

uvijek vrlo osobne i emotivne nije nimalo lako. Stoga, mislim da je nužno raditi s nastavnicima u tom području. Osim toga, učenike treba upoznavati s različitim perspektivama na iste događaje, učiti ih o pozitivnim, hrabrim primjerima ljudskosti i borbe protiv podjela „na svim stranama“, osvijestiti kod njih da su crno-bijele interpretacije događaja lakši, ali uglavnom neispravan put te im – pažljivo – prezentirati izvore i saznanja koja mogu dovesti do rušenja izgrađene i nerijetko uljepšane slike prošlosti.

Vjeruju li mladi više u mir kao trajnu vrijednost ili ga doživljavaju kao nešto što je uvijek privremeno i krhko?

O tome i sama dosta razmišljam u zadnje vrijeme i teško je dati jednoznačan odgovor. Na svjetskoj razini je zadnje kolektivno iskustvo rata završilo 1945. što znači da je mir, barem kao odsustvo rata, za mnoge trajno stanje bez svijesti o tome koliko je krhak ili što mu prethodi. Potpuno drugačiji odgovor bi dao netko iz Gaze ili Ukrajine, a vjerojatno i generacije naših roditelja. Stoga, odgovor na to ovisi o tome koliko smo privilegirani životom u miru, odnosno kako nas je nagradila „lutrija poštanskog broja“.

Koje bi korake društvo trebalo napraviti da bi mladi vidjeli pomirenje ne samo kao političku frazu nego kao stvarnu mogućnost?

Prije svega, nisam sigurna je li termin pomirenje potpuno adekvatan. Naime, teško je „mjeriti“ pomirenje ili imati neke kriterije po kojem procjenjujemo njegovu uspješnost ili neuspješnost, a niti ne znam koliko je on zaista blizak mladim ljudima, a koliko se tek svodi na frazu. Mladi ljudi u regiji danas uglavnom imaju obiteljski, obrazovno ili politički naslijeđene zidove i stereotipe koje treba rušiti s obje strane, a za to su ključni solidarnost, zajedništvo i drugarstvo.

*Senna Šimek: "Meni se čini da je važno stalno ponavljati kako empatija nije količinski ograničena."
(Ilustracija: p.o.)*

Vjerujem da je preduvjet za jačanje tih vrijednosti svijest o tome koliko slične živote vodimo, koliko je dominantna politika temeljena nacionalističkim principima u formi ista, a često i u sadržaju, te koliko je podijeljenost uspješno predstavljena kao prirodno, zdravorazumsko stanje, a ne kao nešto što se godinama gradi i održava, a od čega samo malobrojni profitiraju.

Kako vidite ulogu civilnog društva, umjetnosti i medija u njegovanju dijaloga i kritičkog pogleda na prošlost?

Sve troje navedeno može igrati izuzetno važnu ulogu u stvaranju i održavanju zdravijeg odnosa prema prošlosti, baš kao što mogu biti korišteni za suprotno. Ipak, da se zadržimo na njihovom pozitivnom djelovanju, rekla bih da mediji mogu imati najveći učinak zbog svoje svakodnevnosti odnosno dostupnosti i prisutnosti među ljudima. Problem je kad se novinarstvo koristi za slanje bombastičnih poruka i širenje polarizirajućih narativa koji se onda kapilarno šire. S druge strane i iz nekog mog iskustva, umjetnost ima najprodorniju, a opet podosta suptilnu moć za otvaranje teških tema, prikazivanje različitih perspektiva i davanje ljudskog momenta prošlosti. Naposljetku, uloga civilnog društva je možda najmanje vidljiva, osim kad učini nešto kontroverzno, ali izuzetno važna jer služi kao konstantna,

dugogodišnja brana potpunom padu u nacionalističke bujice te kao korektiv za institucije koje nerijetko zakazuju.

Članak je dio projekta „Rat je muškog roda – višedimenzionalna uloga žena u ratovima 90-ih“, a objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

mladi nacionalizam ratni zločini suočavanje s prošlošću

Petra Orešković

POVEZANI ČLANCI

ALEN MIKEC, FOTO: IVA TROGRANČIĆ – 1. PROSINCA 2025.

10 000 antifašista izrazilo svoj stav

ALEN MIKEC – 25. STUDENOGA 2025.

Lažna potreba za Tomislavom